

Aluehallitus 11.09.2023 § 130

§ 130

Osavuositarkastus 1.1.-30.6.2023 (AV)

Valmistelijat ja lisätiedot (etunimi.sukunimi@luvn.fi):
Rajahalme Ville

Päätösehdotus

Hyvinvointialuejohtaja Svahn Sanna

Käsittely

Aluehallitus päättää merkitä osavuositarkastuksen 1.1.-30.6.2023 tiedoksi ja esittää sen edelleen aluevaltuustolle tiedoksi.

Varajäsen Värmälä oli poissa kokouksesta tämän asian käsittelyn aikana klo 13.06-13.08.

Päätös

Aluehallitus hyväksyi päätösehdotuksen yksimielisesti.

Selostus

Aluevaltuusto on hyväksynyt hyvinvointialuestrategian 25.10.2022 § 69 sekä 13.12.2022 § 88 talousarvion ja -suunnitelman vuosille 2023–2025. Hyvinvointialueen talousarvio perustuu asetettuun hyvinvointialuestrategiaan.

Talousarviossa on annettu määräykset talousarvion toteutumisen raportoinnista. Niiden mukaan talousarvion toteutumisesta raportoidaan aluevaltuustolle osavuositarkastuksissa neljännesvuosittain.

Osavuositarkastuksessa raportoidaan strategian valtuustokauden tavoitteiden toteutuminen, käyttötalouden toteutuminen palvelualueittain, lisäksi kuitenkin HUS omana kokonaisuutenaan, sekä investointitalouden, tuloslaskelmaosan ja rahoitusosan toteutuminen. Lisäksi annetaan tilinpäätösennuste. Myös mahdolliset talousarvion muutostarpeet esitetään ensisijaisesti osavuositarkastusten yhteydessä.

Vuoden 2023 talousarvio on hyvinvointialueen historian ensimmäinen sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä pelastustoimen palveluiden järjestämisvastuun sisältävä talousarvio. Talousarvio on laadittu kuntien ja kuntayhtymien pohjavalmisteluun nojaten siten, että talousarvio määrärahoineen ja tuloarvioineen vastaisi mahdollisimman hyvin hyvinvointialueelle tosiasiallisesti siirtyneitä vastuita. Toiminnan käynnistymisvaiheesta ja merkittävistä organisatorisista muutoksista johtuen vuoden 2023 talousarvion valmisteluun on liittynyt poikkeuksellisen paljon epävarmuutta ja talousarviota on määrä tarkentaa kuluvan vuoden aikana sitä mukaa kun tuotannollistaloudellinen tilannekuva hyvinvointialueella täsmentyy.

Hyvinvointialueen talousarvio vuodelle 2023 on vahvistettu noin 71 milj. euroa alijäämäisenä. Alijäämään on vaikuttanut erityisesti se, ettei rahoitusjärjestelmä tunnista uudistuksen alkuvaiheessa riittävän tarkasti

hyvinvointialueelle siirtyneitä reaalikustannuksia. Tilanne tulee osittain korjaantumaan rahoituksen korjauserien kautta, mutta ei riittävällä tavalla.

Hyvinvointialuelain talouden tasapainovaatimusten mukaisesti hyvinvointialueen nykyinen taloussuunnitelma 2023–2025 sisältää oletuksen menojen kasvun voimakkaasta hidastamisesta vuosina 2024 ja 2025, jotta talous saadaan käännettyä tasapainoiseksi suunnitelmakauden loppuun mennessä. Vuosittainen menojen kasvu tulee hidastua noin 1,5 prosenttiin, kun normaali perusuran mukainen kasvu asettuu noin 4–5 prosenttiin huomioiden palvelutarpeen kasvu ja kustannustason muutos. Edellisen perusteella taloudelliset lähtökohdat hyvinvointialueen toiminnan käynnistymiselle ovat olleet erittäin haastavat.

Toiminnan ja talouden toteutuminen 1.1.-30.6.2023

Hyvinvointialueen järjestämisvastuun mukainen palvelutoiminta käynnistyi vuoden alussa. Järjestämisvastuun siirron myötä hyvinvointialueelle siirtyi noin 9500 työntekijää, useita satoja toimipaikkoja, noin 4 000 hankintasopimusta sekä merkittävä määrä kalustoa sammutuskalustosta huonekaluihin ja lääkinnällisiin laitteisiin.

Alkuvuoden aikana hyvinvointialueella on ollut käynnissä toiminnan vakauttamisen prosessit palvelutuotannossa ja konsernihallinnossa. Vakauttamisen prosesseilla on pyritty varmistamaan mahdollisimman häiriötön järjestämisvastuun siirto sekä nopea häiriöhallinta mahdollisissa ongelmatilanteissa.

Palveluiden järjestämisvastuun siirtyminen vuodenvaihteessa ja alkuvuonna sujui pääosin hyvin. Käynnistämävaiheeseen liittyvät häiriöt ovat korjaantuneet ja toiminta on lähes kaikilta osin vakiintunut toisen kvartaalin aikana. Kahden ensimmäisen kvartaalin aikana palveluiden järjestämistä on haastanut erityisesti ongelmat henkilöstön saatavuudessa. Henkilöstön saatavuus on haastavaa useissa palveluissa ja ammattiryhmissä, jolloin omaa henkilöstöä on jouduttu korvaamaan vuokratyövoimalla. Ongelma on kansallinen ja myös useat ostopalveluiden tuottajat kärsivät henkilöstöpulasta.

Kesäkuun loppuun mennessä hyvinvointialueen käyttötalous on toteutunut talousarviota jonkin verran heikompana. Palvelutuotannon nettomenot (=toimintakate) ovat kesäkuun lopussa olleet 921,0 milj. euroa talousarvion toteumaprosentin ollessa 53,1 prosenttia.

Toimintatuottoja on kesäkuun loppuun mennessä kertynyt 69,4 milj. euroa talousarvion toteumaprosentin ollessa 45,5 prosenttia. Toimintatuottojen kertymistä on alkuvuonna hidastanut myyntilaskustointojen käynnistymisen sekä valtionkorvausten haun vaiheistus. Laskustointojen vaiheistaminen on ollut osa turvallisen siirtymän varmistamista. Tarkempi selvitys ennakoitua matalammista toimintatuottokertymistä on käynnistetty, jotta toteumapoikkeamin juurisyyt saadaan yksilöityä. Selvitystyön edetessä on käynyt ilmi, että talousarvion tuotoissa on myös budjetäräisiä virheitä, jonka perusteella oletettavaa on, ettei tuottoja kerry kuluvalle tilikaudella talousarvion mukaisesti. Tämä on otettu huomioon tilinpäätösennusteessa. Toimintatuottojen kertymisen viiveet koskevat erityisesti yhteisiä sosiaali- ja terveyspalveluja, mutta pienemmissä määrin läpileikkaavasti kaikkia sote-palvelualueita.

Toimintakulut yhteensä ovat kesäkuun lopussa olleet 990,4 milj. euroa talousarvion toteumaprosentin ollessa 52,5 prosenttia. Normaalit kausivaihtelut huomioiden toimintakulut ovat toteutuneet lähes ennakoitusti. Henkilöstöpulasta johtuen henkilöstökulut ovat toteutuneet ennakoitua pienempänä, mutta vastaavasti työvoimanvuokraus ylittää talousarvion. Palvelujen ostojen tasaista kertymää korkeampi toteuma selittyy HUS:n jäsenmaksuosuuden etupainoisella laskuttamisella, jolloin tammi-kesäkuussa on maksettu 60 % koko vuoden jäsenmaksuosuudesta. Lisäksi palvelujen ostoja nostavat sote-uudistuksen aiheuttamat ICT-muutostyöt. ICT-muutostöiden kuluja vastaavasti raportointikaudelle on tuloutettu ICT-muutosrahoitusta. ICT-muutostöillä ei näin ole vaikutusta nettomenoihin tai hyvinvointialueen tulokseen, olettaen että kaikki välttämättömät muutostyöt saadaan tehtyä muutosrahoituksen puitteissa.

Yleiskatteisen rahoituksen toteuma on kesäkuun lopussa ollut 831,3 milj. euroa toteumaprosentin ollessa 49,8 prosenttia.

Tilikauden tulos on kesäkuun lopussa ollut -91,5 milj. euroa, joka on hieman ennakoitua heikompi.

Tilinpäätösennuste vuodelle 2023

Hyvinvointialueen varsinainen tilinpäätösennuste on laadittu kesäkuun lopun talouden toteumien perusteella. Lisäksi ennustetta on rikastettu soveltuvien osin käytettävissä olevilla heinäkuun ja elokuun toteumatiedoilla.

Ensimmäisen kvartaalin (1.1.-31.3.2023) osavuositarkastuksessa hyvinvointialueen alijäämäennuste heikkeni alkuperäisestä talousarviosta n. 1,4 milj. euroa erinäisten budjetäristen tuloarvio- ja määrärahakorjausten perusteella. Tästä johtuen alijäämäennuste nousi 70,6 milj. eurosta 72,0 milj. euroon. Alkuvuoden aikana talousarvion toteutumisessa tunnistettiin lisäksi epävarmuuksia muun muassa myynti- ja maksutuottojen toteutumisessa, vuokratuloissa, vuokratyövoimassa sekä erikoissairaanhoidossa. Myynti- ja maksutuottojen keruu asiakaslaskutuksen kautta on käynnistynyt vaiheittain osana vakauttamista kevään aikana, jolloin ennusteen antaminen lopullisesta tuottokertymästä on ollut mahdotonta ensimmäisessä osavuositarkastuksessa. Vuokratuloissa, henkilöstövuokrauksessa ja erikoissairaanhoidossa tunnistettujen ylityspaineiden perusteella käynnistettiin useita selvityksiä ennusteen täsmentämiseksi kyseisten erien osalta.

Toisen kvartaalin (1.1.-30.6.2023) osavuositarkastuksessa alijäämäennuste on heikentynyt oleellisesti aikaisemmasta nouseen 86,1 milj. euroon. Alijäämäennusteeseen vaikuttaa erityisesti toimintatuottojen ennusteen heikentyminen. Laskutustoimintojen käynnistymisen myötä myynti- ja asiakasmaksutuottojen kertymäennuste on tarkentunut, ja sen perusteella tuottoja ennakoidaan kertyvän huomattavasti talousarviota vähemmän n. 20 milj. euroa. Tuottojen ennuste tulee edelleen tarkentumaan loppuvuoden aikana, mutta nykyennusteen perusteella on todennäköistä, että talousarviossa on tuottojen osalta budjetärisiä virheitä, jotka ovat nostaneet tuotto-odotusta liian korkeaksi.

Heikentyneeseen tulosennusteeseen on lisäksi vaikuttanut vuokratulojen (+ 4,7 M€), henkilöstövuokrauksen, erikoissairaanhoidon (+ 9 M€) ja hoitotarvikkeiden (+ 2 M€) ylitysenneustet.

Valtion yleiskatteisen rahoituksen ennakoidaan viimeisimmän Valtiovarainministeriön ennusteen perusteella toteutuvan n. 0,3 M€ talousarviota matalampana, joka osaltaan heikentää tulosennustetta.

Yhteenvedona ennusteesta voidaan todeta, että mikäli tuloksesta eliminoidaan ICT-muutuskulut (23 M€) sekä siihen kohdistetut kertaluonteiset rahoituserät (23 M€), voidaan sanoa, että suurin ongelma taloudessa on nimenomaisesti tuottojen kokonaisuudessa (- 20 M€). Kulut ylittyvät tässä tarkastelussa edelleen (+ 4,5 M€) mutta hyvinvointialueen talouden kokoon nähden maltillisesti.

Alijäämäennusteen heikentyminen johtaisi toteutuessaan hyvinvointialueen talouden sopeutustarpeen kasvuun kuluvana vuonna ja tulevina lähivuosina. Jotta alijäämät pystytään kattamaan hallitusti hyvinvointialuelain edellyttämällä tavalla vuoden 2026 loppuun mennessä, on ensisijaisen tärkeää pyrkiä hillitsemään alijäämän kasvamista kuluvana vuonna sopeuttavien toimien kautta. Aluehallitus on 12.6.2023 § 89 linjannut ensivaiheen rationalisointien tekemisestä, joiden toimeenpanoa on jatkettava ja tarvittaessa vauhditettava ennusteen perusteella. On myös arvioitava laaja-alaisesti muita sopeutuskeinoja, joilla pystytään minimoimaan talousarvion ylityspaineet. Tällaisia toimia ovat mm. vuokratyövoiman käytön hillitseminen, rekrytointien kohdentaminen vain kriittisiin toimintoihin, kalliiden ostopalvelusopimusten käytön välttäminen, tilojen käytön tehostaminen sekä erinäisen kehitystyön ja asiantuntijapalveluiden ostojen kohdentaminen välttämättömiin kohteisiin. Yleisesti koko organisaatiossa menoja kasvattavia toimia on vältettävä erityisesti silloin kun kyse ei ole lakisääteisten palveluvelvoitteiden täyttämisestä.

Aluevaltuuston 25.10.2022 § 69 vahvistaman hyvinvointialuestrategian perusteella palvelustrategian laadinnan yhteydessä on valmisteltu myös talouden sopeutussuunnitelma. Tällä osaltaan on tarkoitus vastata hyvinvointialueen talouden haasteisiin erinäisten tuotantolinjausten kautta. Palvelustrategia on tarkoitusta vahvistaa kuluva vuoden syksyllä, mutta talouden tilanteesta johtuen on tärkeää, että strategiaan sisältyvien taloutta sopeuttavien toimien esivalmistelu käynnistetään välittömästi, jotta palvelustrategian vahvistamisen jälkeen strategian toimeenpano ja edelleen taloutta tervehdyttävät vaikutukset saadaan realisoitumaan mahdollisimman varhain.

Liitteet

1 Osavuosikatsaus 1.1.-30.6.2023

Oheismateriaali

Tiedoksi

Päätöshistoria